

Inhoud

Voorwoord	7
Inleiding. Geneeskunde en het belang van reflectie op het levenseinde <i>Eric Ettema</i>	9
1 WAT IS DE DOOD? OVER HET LIJK EN HET NIETS	15
1 Ons laatste lichaam <i>Wolter Mooi</i>	17
2 Is er dood na het leven? <i>Rudi Visker</i>	25
3 Niets geeft inzicht in de dood <i>Eric Ettema</i>	45
2 HOE KENNEN WE DE DOOD? OVER DE ROUW EN HET GOED LEVEN	63
4 Geneeskunde mijdt de dood, maar de dood mijdt niks of niemand <i>Bert Keizer</i>	65
5 Waarom is de dood een kwaad? <i>Govert den Hartogh</i>	75
6 Een plaats voor de dood in het leven. Naar een fenomenologie van rouw <i>Ruud Welten</i>	91
3 DE DOOD EN GENEZING. OVER EINDIGHEID EN INTEGRATIE	101
7 De integratie van het sterven in de gezondheidszorg. Death awareness, palliatieve zorg en euthanasie <i>G.K. Kimsma</i>	103
8 Simone de Beauvoir over sterven en verlies. Aanvaarding zonder berusting <i>Else Walravens</i>	135
9 De geneeskunde, de dokter en de dood <i>Wim Dekkers</i>	145
Epiloog. De dood als spiegel van het leven <i>Theo Wobbes</i>	167
Over de auteurs	177
Zakenregister	183
Namenregister	185

Voorwoord

Deze bundel met de titel *Filosofie, geneeskunde en de dood* dankt zijn ontstaan aan het jaarcongres van de Vereniging voor Filosofie en Geneeskunde, dat op 17 oktober 2009 in Leiden plaatsvond. De titel van het congres luidde: *Dood. Geneeskunde en het belang van een filosofische reflectie op het levenseinde*. Hoewel de dood een alledaags verschijnsel is, bestaat er in Nederland en Vlaanderen weinig filosofische literatuur die dit onderwerp tot studie heeft. Natuurlijk wordt er veel over de laatste levensfase gereflecteerd, maar deze reflecties over de dood zijn meestal normatief van aard. De meer fundamentele vragen als: Wat is de dood? Hoe kennen we haar? En welke plaats heeft de dood in het leven?, worden zelden uitgewerkt. In deze bundel staan juist deze vragen centraal. Deze bundel geeft een duidelijk overzicht van een aantal continentale wijsgerige opvattingen over de dood, maar ook een helder beeld van opvattingen in ons land over de laatste levensfase. Het merendeel van de auteurs heeft zich al langer verdiept in het door hen behandelde onderwerp. Wij zijn hen zeer dankbaar dat zij hun gedachten over de dood hebben willen omzetten in een bijdrage voor deze bundel. Ook zijn wij zeer ingenomen met het besluit van de heer drs. Nico van 't Zet van uitgeverij De Tijdstroom om deze verzameling artikelen te willen uitgeven.

Graag willen we op deze plaats tevens de medeleden van het bestuur van de Vereniging voor Filosofie en Geneeskunde: Tsjalling Swierstra, Elisa Garcia, Susanne de Kort, Anna Laura van der Laan en Martine de Vries, bedanken voor hun inzet zonder welke het congres en daarmee deze bundel niet tot stand hadden kunnen komen.

Eric Ettema
Theo Wobbes